

UZ
LEUVEN

Moral (di)stress : vloek of zegen ?

Chris Aubry

Patrice Vandertaelen

Commissie medische Ethiek UZLeuven

Moral distress

“psychisch , emotioneel en fysiek lijden dat verpleegkundigen ervaren wanneer zij door omstandigheden verplicht zijn zorghandelingen te stellen of zorghoudingen aan te nemen die zij als niet goed ervaren”

Ulrich, C.M., A.B.Hamric, and C.Grady. (2010). *Moral distress: A growing problem in the healthprofessions*. Hastings Center Report 49(1),20-22

Frequentie en intensiteit :

- Relatief lage frequentie
- Gematigd hoge intensiteit

De intensiteit is afhankelijk

- van het ethisch klimaat in de instelling
- van de afdeling
- van de beroepsgroep

Oh, Y. and Gastmans C. *Moral distress experienced by nurses: A quantitative literature review*. Nursing ethics, Vol. 22 (1), 2015 , 15-31.

Oorzaken

- Therapeutische verbetering aan het levenseinde
- Weigering van zorg door de patiënt
- Gebrekkige communicatie tussen hulpverleners, patiënt en familie
- Onveilige zorg door gebrek aan bestaffing
- Gebrekkige zorg door collega verpleegkundigen

Belimage studie (2003)

- 31% geeft aan dat het onmogelijk is om te handelen naar eigen ethische waarden,
- 51% zegt de zorg niet te kunnen aanpassen waar nodig omwille van financiële beperkingen
- 44% stelt geen tijd te hebben om de zorg te plannen naar de wensen van patiënten

Siebens K, Dierckx de Casterlé B, Abraham I, Dierckx K, Braes T, Darras E, Dubois Y, Milisen K. *The professional self-image of nurses in Belgian hospitals: A cross-sectional questionnaire survey*. International Journal of Nursing Studies 2006

Gevolgen

- Emoties: boosheid, verdriet, ongeloof, onmacht tot .....
- Gevaar voor “crescendo” effect met gevolgen voor kwaliteit patiëntenzorg, burn-out, ...

Coping

- ***Speak up:*** “staflidcoach”, debriefing
- ***Bioethics trigger system:*** scharniermomenten
- ***Bioethics Nurse Liaison Program:*** denkgroep ethiek
- ***Grand rounds –style presentations:*** broodjes ethiek

Wallis, L. *Moral distress in Nursing*. AJN, Vol.115(3), March 2015 , 19-20

Rol van de Commissie Medische Ethiek

- Leden zijn vertegenwoordigers van de praktijk: geloofwaardigheid
- Aanwezigheid van verpleegkundigen uit het werkveld met een bijkomende opleiding in ethiek
- Aanspreekbaar en herkenbaar door het geven van opleiding, het langs gaan op afdelingen, ...rolmodel!

Denkgroep ethiek

- ***Interprofessioneel*** : ook sociaal werkers, kinesisten, ...artsen?
- Opleiding tot ***ethisch referent*** :
  - **Kennis** : methode van toegepaste ethiek, ethische theorieën, scharniermomenten...
  - **Vaardigheden**: ethische reflectie, communicatie, ...
  - **Attitude**: vertrouwelijkheid, zelfreflectie, verantwoordelijkheid, zelfvertrouwen
- ***Inktvlek*** : verspreiden van inzichten of gevoeligheden en aanspreekbaarheid

“Broodjes ethiek”

- Signaal van het beleid dat morele gevoeligheid belangrijk is
- Multiprofessioneel en op regelmatige tijdstippen
- Vertrekkend vanuit herkenbare casuïstiek die als ethisch benoemd wordt
- Laagdrempelig: handvaten voor de praktijk

Communicatie

“Physicians and nurses are too often in conflict and/or separated from joint work for good patient outcomes”

Storch, J.L. and N.Kenny.(2007). *Shared moral work of nurses and physicians.*
Nursing ethics.14(4),478-491

Scharniermomenten én multidisciplinair ethisch overleg

Van verontwaardiging, morele stress, ventileren in
de wandelgangen

naar samen spreken over wat goede zorg kan zijn
voor die unieke patiënt en zijn omgeving

multidisciplinair ethisch overleg: een methode van aarzeling

Open, constructieve en respectvolle sfeer:

- **Vragen** stellen mag. Leidraad kan helpen.
- **Behandelings-en zorgalternatieven**
belicht vanuit verschillende perspectieven
- **Waardenafweging.**
- **Multidisciplinair gedragen beslissingen**
zorgen voor ethische rust.

Verpleegkundigen en artsen in opleiding

- ***Interprofessionele opleiding*** (UCLL en KUL): begrip krijgen voor elkaars rol en verwachtingen.
- ***Staflid coach voor Assistenten Specialisten in Opleiding*** (UZL en KUL):

De coach is iemand die kan luisteren, begrip tonen en die, als het nodig is, de weg toont naar professionele begeleiding of ondersteuning:

- is een brugfunctie tussen de jonge artsen zelf en hun stagemeeesters:
- Op een laagdrempelige manier laten verstaan dat het moeilijk gaat.

“Zorg voor de zorgende” cultuur

- Promoten van zelfzorg
- Zoek effectieve rolmodellen voor jonge verpleegkundigen
- Zorg voor een omgeving die autonomie bevordert

Maes, J. (2013). *Zorg voor de zorgende: mission (im)possible??* Opgehaald van Johan Maes – Artikels:
<http://www.johanmaes.co/upload/mission%20impossible.pdf>

De commissie als voortrekker ?

- Motor van een ethisch zorgklimaat met aandacht voor de dagelijkse praktijk en de verschoolen ethiek
- Onderschrijven van (kleinschalige) concrete initiatieven omdat CME formeel en traditioneel het belangrijkste instrument is om ethiek een plaats te geven in een organisatie.
  - broodjes ethiek
  - lerende gemeenschappen
  - sensibiliseringscampagnes
  - ethische consultaties
- Zichtbaar uithangbord i.p.v. besloten conclaaf

De commissie als voortrekker?

Constructieve voorstellen: aan ethiek doen

- Visie(tekst) over zorgrelatie tot bij beleid brengen
- Benadrukken en promoten van interprofessioneel samenwerken en communicatie in het belang van de patiënt bijv. door ruimere feedback over ad hoc casus
- Uitbreiden van multidisciplinair vormingsaanbod

Van morele stress tot morele veerkracht

**“Emoties zijn de voelsprietten van het
ethisch onaanvaardbare”**